

”Biblioteket som musikens skatkammer”

Aspekter på et bibliotekarisk uddannelsesforløb

Af Bent Christiansen

I tidsskriftet *Bibliotekaren* kan man i årgang 1957 under overskriften ”Grammofonpladeudlån” læse interessante erfaringer, som bibliotekar Helge Jensen (senere Albrecht) fik under en studierejse til engelske musikbiblioteker.¹ Her kommer han også ind på bibliotekarens kvalifikationer og skriver bl.a.: ”Af bibliotekaren kan man forlange, at han skal have nogen føling med musikken, og han må have noget kendskab til orkestre, dirigenter og eksekutører, som forekommer på pladerne. Den fortrolighed og de erfaringer, bibliotekaren får ved det daglige arbejde med samlingen, må være kvalifikationer nok. [...] Hvad danske bibliotekarer får brug for, kunne de måske erhverve på kursus foranstaltet af Danmarks Biblioteksskole. [...] Bibliotekarens rådgivende arbejde bliver formodentlig ret beskedent. Ganske vist vil lånerne komme til at danne et bredt udsnit af befolkningen, men det bliver den del, som er velorienteret om emnet, og som har en bevidst og sikker holdning over for musikstoffet. [...] Nogen grund til at puste spørgsmålet om bibliotekarens kvalifikationer så stærkt op, er der efter min mening ikke. Selv om man måske nødvendig vil høre sandheden, må det dog frem, at det i det store og hele snarere er formidling end vejledning, der bliver tale om.”

Bent Christiansen, bibliotekar, DB 1963. Musikbibliotekar ved Lyngby-Taarbæk kommunes biblioteker 1963-69; ass. fagleder ved Danmarks Biblioteksskole 1969-1990; bibliotekschef ved GöteborgsOperan 1991-2000.

Debatten om pladesamlinger på folkebibliotekerne var i fuld gang, og kun få år senere begyndte nogle biblioteker at indkøbe plader og at udbygge deres node- og bogsamlinger til hvad der skulle blive ’rigtige’ musikafdelinger. Derfor var spørgsmålet om kvalificerede bibliotekarer allerede dengang aktuelt – og kun 10 år senere skulle det vise sig, at de nødvendige kvalifikationer var af langt mere videregående karakter, end ovenstående citat giver udtryk for.

I denne artikel vil jeg beskrive baggrunden for og udviklingen af den musikbibliotekariske uddannelse, først og fremmest i Danmark, men med udblik til Sverige. En central skikkelse for uddannelsen herhjemme var Preben Kirkegaard, rektor for Danmarks Biblioteksskole 1956-1983, hvorfor jeg finder det naturligt at tage udgangspunkt i Kirkegaards personlige tanker og initiativer. Impulser fra andre lande vil blive belyst, ligesom det nordiske samarbejde inden for området. Udviklingen følges frem til årtusindskiftet, hvor en ny Lov om biblioteksvirksomhed gjorde musiksamlinger ved folkebibliotekerne obligatoriske – endelig gav næsten 40 års kamp for dette et positivt resultat!

1950’erne – sådan begyndte det

I Danmark diskuteredes musik- og grammofonpladesamlinger livligt i 50’erne, og på et bibliotek var man meget nær på at realisere planer om en musikafdeling med node- og pladesamling, og det var centralbiblioteket i Vejle. Dette gennem en reel indsats fra den initiativrige og musikinteresserede overbibliotekar Preben Kirkegaard. Hvordan var denne aktive interesse opstået?

Under en længere samtale med Preben Kirkegaard i efteråret 1998 fortalte han selv om sin musikinteresse. Han var født og opvokset i et grundtvigiansk hjem i Århus, her fandtes klaver samt en levende interesse for tidens åndelige og politiske rørelser. Moderen sørgede for at sønnen fik klaverundervisning, og som 12-13 årig fik han en stor musikoplevelse, da han hørte en opførelse af Haydns ”Skabelsen” i Århus Domkirke. Videre berettede Kirkegaard, at da han var i boghandlerlære (omkring 1930), var han den flittigste låner i Statsbibliotekets musiksamling. Ud fra dette er det ikke van-

Elever fra den engelske biblioteksskole North Western Polytechnic, hvor man også tilbød undervisning i musikbiblioteksvidenskab, besøger Vejle bibliotek april 1955. Stående til venstre i billedet ses Preben Kirkegaard. (Danmarks Biblioteksskole. Bibliotekshistorisk Samling)

skeligt at forstå, at da Kirkegaard i 1946 – kun 33 år gammel – blev overbibliotekar i Vejle, stod oprettelsen af et større musikbibliotek højt på hans ønskeseddel. At planerne var nær ved at blive realiserede, viser bl.a. nogle tegninger fra 1949 af en planlagt tilbygning til det eksisterende bibliotek; her ses bl.a. et 'diskotek og radiatorum' på 27 m², men desværre findes ingen skriftlige kommentarer.² Ifølge Kirkegaard blev tegningerne skitsegodkendt, møbler og reoler skulle tegnes af Ole Wanscher, og inspirationen til musikafdelingen havde han fået under et besøg på det dengang aldeles nye Amerika Gedenkbibliothek i Berlin, hvor der fandtes en fantastisk musikafdeling. Om kvalitetsniveauet mente Kirkegaard, at det skulle være på højde med hans opfattelse af biblioteket som skatkammer for litteraturen – f.eks. skulle man have Beethovens 9. symfoni i 4-5 forskellige indspilninger (Furtwängler, Klemperer m.fl.). Hvilken idestrøm! – ikke så mærkeligt, at Vejle blev et mønsterbibliotek under Kirkegaards periode dér. Som i øvrigt sluttede, da han i juni 1956 blev konstitueret som rektor for den nyoprettede Danmarks Biblioteksskole.

Impulser fra Sverige

I vort naboland Sverige var man tidligere ude med musikafdelinger – oftest i form af et musikrum eller musikhjørne – end i Danmark. Således fandtes i slutningen af 50'erne mere end 25 biblioteker med pladesamlinger, mere end dobbelt så mange med nodesamlinger – men pladsforholdene var dårlige, og man savnede uddannet personale. Uddannelsessiden var svag: i årene omkring 1960 indgik i den svenske bibliotekaruddannelse i alt 5 timers undervisning i musik-klassifikation og –katalogisering, plus et besøg på Sveriges Radios diskotek. At kravene til en musikbibliotekarisk uddannelse var af betydeligt større omfang, viser bl.a. en artikel af C.-G. Stellan Mörner: "Att låna hem musik", trykt i det svenske *Biblioteksbladet* så tidligt som i 1948. Her kan man bl.a. læse, at "det blir nämligen här inte fråga enbart om biblioteksutbildning, inte går det heller med enbart en musikalisk utbildning". Og videre: "En sådan musikbibliotekarie måste kunna [...] lämna råd och upplysningar om grammofonskivor, tonsättare, konstnärer, kompositioner. [...] Känna väl till de olika stildragen, vara bevandrad i uppförandepaxis, måste själv ha prövat på harmoni- och formlära, kontrapunkt, veta något om musikestetik och gärna också något om musikpsykologi. Slutligen måste han kunna läsa partitur och spela (helst) piano hjälpligt." På spørgsmålet om hvordan man får fat i musikbibliotekarer med disse kvalifikationer, mener Stellan Mörner, at de unge musikhistorikere i Uppsala gennem studierne dér får de musikalske forudsætninger, og at de efter afsluttet akademisk eksamen let kan tilegne sig biblioteksundervisningen. En model, som senere blev aktuel i den svenske bibliotekaruddannelse.

I Danmark blev det første egentlige musikkursus for bibliotekarer afholdt februar-marts 1955 af Københavnskredsen på Københavns Hovedbibliotek, dengang beliggende i Nikolaj kirkebygning.³ Kurset strakte sig over 6 på hinanden følgende tirsdagsaftener, à 2 timer. Bibliotekar Jens A. Nielsen, som drev musikstudiekredse ved Haslev bibliotek, orienterede om musikens historie, musikinstrumenterne og de vigtigste musikudtryk; afdelingsbibliotekar Kjeld Hasselbalch-Larsen fra København gennemgik de vigtigste bibliografiske hjælpemidler ved ekspedition og

indkøb af musikaler, og opridsede grundlinierne for en musikalesamlings sammensætning. Endelig gav bibliotekar Jens Maarbjerg, som havde foretaget en omkatalogisering af Københavns kommunebibliotekers musiksamling, en redegørelse for principperne i nykatalogiseringen. I kurset deltog i alt 16 bibliotekarer. Det store behov for sådanne kurser, også med nye emner som f.eks. gramfonpladeudlån, understregedes.

Impulser fra Tyskland: Uddannelsen i Stuttgart

I begyndelsen af 1960'erne besluttede man i Lyngby-Taarbæk kommune nord for København at forberede oprettelsen af et musikbibliotek. Til dette formål ansattes bibliotekar Anette Brandt, som tidligere havde arbejdet som børnebibliotekar; hun gennemførte efter sin ansættelse 1/2 års musikbibliotekarisk specialuddannelse ved biblioteksskolen i Stuttgart. Som den eneste tyske biblioteksskole havde Stuttgart-skolen etableret denne uddannelse, som sammen med den normale 3-årige bibliotekaruddannelse skulle kvalificere til at arbejde ved musikbiblioteker. Uddannelsen var krævende: det forudsattes, at man havde arbejdet i et uddannelsesberettiget musikbibliotek for at få praktiske erfaringer. Videre krævedes, at kandidaten spillede et hoved- og et biinstrument, samt havde erhvervet sig kendskab til musikhistorie og -teori, f.eks. ved et par semestres studier ved et konservatorium. Hertil var det obligatorisk at følge den ugentlige musikforelæsning (gennem 1 semester) på biblioteksskolen, med flg. emner: Musikkens betydning for den folkelige kultur; Musikbiblioteket og den folkelige musikkultur; Musikvidenskab; Musikpraksis; Teknisk musikgengivelse; Musikhistorie; Ny musiks væsen og udvikling. Der afsluttedes med en mundtlig eksamen, hvor spørgsmålene faldt i 3 grupper: Musikhistorie, musikteori og musikbiblioteksvæsen.⁴

Denne uddannelse fulgte Anette Brandt i et semester, og det er interessant at iagttage, hvilken afsmittende virkning den fik ikke blot for hendes arbejde i Lyngby, men også i et videre perspektiv for den kursusvirksomhed og uddannelse, som senere blev iværksat på den danske biblioteksskole, og som hun selv tog aktivt del i.

De første danske og nordiske kurser i 1960'erne

Den 7. januar 1957 blev Danmarks Biblioteksskole indviet, med Preben Kirkegaard som rektor. Skolen havde da til huse i Lærershøjskolens gamle bygning i Odensegade i København, hvor også Bibliotekstilsynet lå, men i december samme år blev der mulighed for at leje lokaler i en bygning på Lindevangs Allé på Frederiksberg, og denne skolebygning indviedes den 5. marts 1959.

Trods det store arbejde som Kirkegaard havde fra skolens start med at udforme studieplaner, rekruttere lærere, deltage i undervisning og eksaminer m.m. engagerede han sig også i sit interesseområde, musikken. Allerede 1958 indmeldte han biblioteksskolen i den internationale musikbiblioteksforening AIBM, og arbejdede sammen med Erling Winkel fra Statsbiblioteket i Århus for oprettelse af en dansk sektion.⁵ Og i marts 1960 gennemførtes det første kursus for musikbibliotekarer på Danmarks Biblioteksskole, 1 uge fra den 7.-12. marts.

Med lektor Mogens Iversen som daglig leder fik ugen en kursusplan, som tydeligt afspejler Kirkegaards og Winkels ideer om de kommende 'folkelige musikbiblioteker': Winkel selv med emner som "Musikliv og noder gennem tiderne" og "Musikbibliografier"; bibliotekar Helge Jensen (senere Albrecht) fra Århus om "Valg af musikaler"; musikchef Vagn Kappel fra Danmarks Radio om "Radioens musikkulturelle opgave"; programassistent Erik Schack, ligeledes fra radioen, om "Grammofonplader i biblioteket"; disponent Kurt Manscher fra Engstrøm & Sødring om "Det musikpædagogiske materiale"; bibliotekar Ove Bjørnum fra Københavns Kommunebiblioteker om "Systematisering og katalogisering af musikaler"; samt førstebibliotekar Sven Lunn fra Det Kongelige Bibliotek om "Nodetrykket gennem tiderne". Hertil en række studiebesøg på Danmarks Radio, Engstrøm & Sødring, Musikhistorisk Museum (dengang i Bredgade), Københavns Kommunes Hovedbibliotek samt Det Kongelige Biblioteks musikafdeling. Og kursets afsluttende diskussion om lørdagen handlede om bibliotekernes hjælp til musiklivet! Det har desværre ikke været muligt at fremskaffe nogen deltagerliste fra kurset, men man må formode, at alle bibliotekarer, som var beskæftigede med at indkøbe nodemateriale

til større danske biblioteker, deltog. Samme år i oktober måned blev *Foreningen af danske musikbibliotekarer* stiftet, med 18 personlige og 17 institutionsmedlemmer – et lignende antal, mellem 15 og 20, deltog sikkert i kurset.

Fem år senere, den 9.-14. august 1965, fulgte næste kursus, denne gang henlagt til Statsbiblioteket i Århus, og med lektor J. B. Friis-Hansen som daglig leder. I alt 28 deltog, de fleste fra folkebiblioteker, men to kursister kom fra Det Kongelige Bibliotek og fra Det kgl. Garnisonsbibliotek. Kursusplanen, som blev udarbejdet af biblioteksskolen i samarbejde med musikbibliotekarforeningen (Erling Winkel, Helge Albrecht, Ove Bjørnum, Anette Blauenfeldt (tidligere Brandt) og Svend Bruhns), havde samme grundstruktur som 1960-kurset, dog med en udbygning af emnet "Opbygning af grammofonpladesamlingen". Her var der foretaget en opdeling i vokalmusik (ved Hansgeorg Lenz), symfonisk musik (ved programsekretær Kjeld Neiiendam) og jazz (ved Erik Wiedemann), endvidere gennemgik fuldmægtig Edv. Jeppesen fra Kulturministeriet de ophavsretlige problemer, og på den sidste kursusdag fortalte Anette Blauenfeldt om "Et musikbibliotek i praksis" – nemlig Lyngby. Af kursuskritikken fremgår det, at de fleste ønskede en længere kursustid, 10-14 dage, samt at kurset burde følges op af videregående kurser.

I perioden mellem disse to kurser var der sket ganske meget på musikbiblioteksfronten. Således åbnede det første fuldt udbyggede musikbibliotek i Lyngby den 13. marts 1963, med Anette Brandt som leder. Og i de følgende år åbnede flere andre biblioteker en lignende virksomhed, med noder, musiklitteratur og grammofonplader. Den geografiske spredning var ganske stor, det samme gælder spredningen mellem store og små biblioteker: fra Skagen i nord, over Randers, Silkeborg, Odense, Hillerød og Køge til Åbenrå og Nakskov i syd, hvilket yderligere nuancerede uddannelsesbehovet.

De første nordiske kurser

Det var også i 1960'erne, at de to første nordiske kurser i musikbiblioteksarbejde blev etableret. Som forudsætninger for disse kan ses de nordiske fortsættelseskurser for bibliotekarer ved folkebibliote-

Nogle deltagere i nordisk kursus i musikbiblioteksarbejde, Bergen 1965. Fra venstre: Helge Albrecht, Odense. Vita Rørdam, Slagelse. Britt Olsen, Göteborg. Carl-Axel Sundström, Västerås. Bent Christiansen, Lyngby-Tårnbæk. Gro Seltveit, Skien. Svend Bruhns, Det Kgl. danske Musikkonservatorium. (Privat foto)

kerne, som blev etableret på initiativ af de nordiske biblioteksdirektører. Det første af disse blev afholdt i København sommeren 1949. De blev videreført 1958–68 af Den nordiske Fortsættelsesskole for bibliotekarer, med fast kursussted: Nordiska Folkhögskolan i Kungälv, og fast kursusleder: den danske biblioteksdirektør, som i hele perioden var Erik Allerslev Jensen. Fra disse kurser foreligger nogle skriftlige arbejder, som fik betydning for musikbiblioteksvirksomheden, f.eks. Bodil Foss: *Organisation og administration af musikbibliotek* (1968).

Det var den norske biblioteksdirektør og Statens bibliotektilsyn i Oslo, som i 1962 og 1965 afholdt de to første nordiske kurser i musikbiblioteksarbejde. De fandt begge sted i Bergen i maj måned, var af 1 uges varighed og havde programsekretær Ella Arntsen som kur-

susleder. Fælles for de to kursers faglige indhold var de nationale rapporter (Finland var dog ikke repræsenteret i 1965), gruppearbejderne om analyse af virkeområde, indretning og udstyr, uddannelse og specialsamlinger samt orientering om ophavsret; ellers er kurset i 1965 meget præget af arbejdet med grammofonplader: udvalg, katalogisering, diskussion om popmusik. I 1962 ses bredere emner som musiksamlingens opgaver i folkeoplysningen, nodeproblemer samt samarbejde mellem musikbibliotek og radio. Kurserne fik stor betydning for deltagerne, af hvilke de fleste så nordisk samarbejde som både naturligt og nødvendigt – trods dette gik der mere end 20 år, før en tilsvarende kursusvirksomhed blev taget op igen!

Danmarks Biblioteksskole 1969

I marts 1968 skrev rektor Kirkegaard til lektor Gunnar Heerup, i dennes egenskab af primus motor i organiseringen af musiklinien i gymnasiet, med henblik på en drøftelse af specielt det musikfaglige indhold i det planlagte første 3-måneders kursus i musikkundskab. En vigtig kontakt blev skabt, og Heerup blev en central person ikke blot i planlægningen af kurset,⁶ men også som lærer ved dette.

Kurset fandt sted på biblioteksskolen i perioden 3. februar – 26. april 1969, med 4 daglige undervisningstimer mandag-fredag. For deltagelse krævedes bibliotekaruddannelse samt "kendskab til klaverspil, så man fra bladet kan spille en melodi i Folkehøjskolens sangbog eller dertil svarende færdighed i nodelæsning", som det er formuleret i kursusopslaget. Lærernes faglige niveau afspejlede Kirkegaards intentioner: universitetslærerne Torben Schousboe og Gunvor Krabbe med emnerne Musikhistorie og Musikteori, andre musikfagfolk som Sven Lunn (Dansk musik), Jørgen Plaetner (Elektronisk musik), Eva-Britt Fanger (Bibliografi), Dan Fog (Nodetryk og musikforlag), Erling Winkel (Nationalt og internationalt samarbejde m.m.), Mette Müller (Musikinstrumenter), Anette Blauenfeldt (Musikken efter 1945), Finn Slumstrup (Jazz) m.fl. - I alt deltog 13 bibliotekarer: 11 fra folkebiblioteker, 2 fra Det Kgl. Danske Musikkonservatoriums bibliotek.

Hvordan gik kurset så? Ambitionsniveauet var tydeligvis for højt, dette viste sig specielt i emnet musikteori. Nogle år senere gav rek-

tor Kirkegaard udtryk for, at det skulle være muligt i løbet af et sådant kursusforløb at lære partiturlæsning – dette er knapt troligt. Men allerede efter dette første lange kursus begyndte diskussionen om, hvilke krav der kan stilles til musikbibliotekarens musikfaglige viden og færdigheder, og hvordan vægtningen skal være mellem dette område og det rent biblioteksfaglige område (katalogisering & klassifikation, referencearbejde, anskaffelsespolitik etc.).

Musikken i grunduddannelsen

Samtidigt med forløbet af dette kursus skete der en etablering af emnet musikbiblioteksarbejde i den almene bibliotekaruddannelse. Denne var ifølge loven om Danmarks Biblioteksskole organiseret i to sektioner: sektion I uddannede bibliotekarer til folkebibliotekerne, og sektion II meddelte biblioteksteoretisk undervisning til bibliotekarer, biblioteksassistenter og andre grupper af medarbejdere ved videnskabelige og faglige biblioteker. Emnet musikbiblioteksarbejde blev specielt udviklet ved sektion I, hvilket var en naturlig følge af musikafdelingernes etablering og udvikling inden for folkebibliotekssektoren.

Siden revisionen af Lov om folkebiblioteker i 1964⁷ havde åbnet mulighed for at folkebibliotekerne kunne indkøbe "andet egnet materiale" (= audiovisuelt materiale) med statstilskud, om end på visse betingelser, var en række biblioteker startet på dette nye område. Men såvel bibliotekarmangelen som den utilstrækkelige biblioteksfaglige uddannelse blev en hæmsko for udviklingen, derfor var presset på biblioteksskolen stort for en fornyelse af såvel grund- som videreuddannelse. – På musikbiblioteksområdet var det specielt arbejdet med de nye audiovisuelle materialer, her grammofoonpladerne, som krævede supplerende uddannelse. I 1967 udkom Bibliotekstilsynets betænkning *Audio-visuelle Materialer i Folkebibliotekerne*, hvori der fremsættes ønsker ikke blot for den bibliotekariske grunduddannelse, men også for kursusvirksomheden: "Udvalget foreslår derfor biblioteksskolen at der gennem en videregående undervisning på skolen gives mulighed for en specialistuddannelse indenfor forskellige audio-visuelle områder ligesom disse må kunne indgå i undervisningen som linjefag" (Betænkningen, s.53).

Ud fra dette forekommer det ganske naturligt, at der på biblioteksskolen blev etableret et nyt fagområde, kaldet ”Audiovisuelle materialer og samlinger”, personalemæssigt bemandet med en fagleder, Jesper Engelstoft, som havde det overordnede ansvar for hele fagområdet, samt en assisterende fagleder, undertegnede, som havde et delegeret ansvar for specielt at udvikle musikområdet. Men altså kun den del af dette, som kunne defineres via de audiovisuelle materialer. At dette medførte en uheldig opsplitning af emneområdet ”musikbiblioteksarbejde” i sin helhed, belyses nærmere i næste afsnit.

Det problematiske emne ’musikbibliotekskundskab’

Man kan finde adskillige eksempler på forsøg på at definere emnet ’musikbibliotekskundskab’. Feks. skriver Bodil Foss følgende i sit Kungälv-arbejde *Organisation og administration af musikbibliotek* fra 1968 (s.18 f.):

”Undervisningen på biblioteksskolen må omfatte følgende områder: Musikhistorie, musikteori, solfêge, temagennemgang, katalogisering af noder og grammofonplader, værkgennemgang, apparaturlære, udlånspraksis og kontaktarbejde.”

Såvel i dette som i andre forsøg på definitioner ses en tydelig opsplitning mellem biblioteksfaglige og musikfaglige emner, og netop dette gav anledning til problemer i uddannelsen. På biblioteksskolen valgte man som nævnt for det første at oprette et audiovisuelt fagområde, hvor undervisning i de ’nye’ musikmaterialer (fonogrammer = grammofonplader og kassettebånd) samt tilhørende apparatur blev placeret. Videre indgik også undervisning i markedsf forhold for fonogrammer, diskografi og indkøbspolitik, musikbiblioteksindretning samt lovgivning af betydning for musikbiblioteksarbejde. Ud af fagområdets samlede timetal på 45 blev musikdelen tildelt 15 timer.

De rent musikfaglige emner som musikhistorie og -musikteori, tema- og værkgennemgang m.v. blev placeret i fagområdet ”Fagencyklopædi og -litteratur, Humaniora” – en videreudvikling af det

tidligere område ”Bogkundskab” – i valgfaget Musik, hvor tillige emner som typologi og indkøbspolitik for musikaler og musiklitteratur samt referencearbejde blev placeret. Musik var her fra begyndelsen i 1971 et 2-points fag med 60 timer pr. kursus, men blev nogle år senere opgraderet til 3-point med 90 timer pr. kursus, det højst mulige. – Øvrige emner, specielt katalogisering og klassifikation af såvel bogligt som ikke-bogligt materiale, skulle integreres i de relevante fagområder, men denne integration af musikkatalogisering og -klassifikation blev også ganske problematisk. For at tilegne sig disse regler er det nødvendigt såvel at have indsigt i materialernes typologi som at have et alment kendskab til musikkens former og genrer. Og en sådan undervisning var der ikke mulighed for at give under disse fagområder – den blev derimod givet under Fagencyklopædi, Humaniora: musik, som var et tilbudsfag, og under Audiovisuelle materialer og samlinger, musikdelen.

Dette betød, at studerende som ønskede at fokusere på musikbibliotekskundskab var nødt til at hente deres viden fra flere forskellige fagområder, hvilket måske ikke forekommer så mærkværdigt. Men fagområderne var ikke ligestillet eksamensmæssigt, f.eks. var undervisningen i audiovisuelle materialer og samlinger nok obligatorisk, men eksamensfri. Dette stred også mod den ligestilling mellem boglige og ikke-boglige materialer, som skete med Lov om folkebiblioteker af 1964 (se foregående afsnit) – denne gjorde dog ikke samlinger af musikbærende materialer obligatoriske ved folkebibliotekerne.

Den undervisning, som er omtalt i det foregående, var placeret i studiets 2. del, som strakte sig over 3 semestre. Efter 2. dels 2. semester (studiets 5. semester) var der placeret en 5-måneders bibliotekarisk volontørtjeneste (månederne februar-juni), hvor der i videst muligt omfang ved placeringen blev taget hensyn til de studerendes specielle uddannelsesønsker. Studerende, som ville specialisere sig i musikbibliotekskundskab, fik således mulighed for i hele eller en del af volontørtiden at blive placeret ved et musikbibliotek. Hvilket mange selvfølgelig benyttede sig af.

Endelig skulle de studerende under det 4-årige studiums 3. (og sidste) del, som strakte sig over et semester, vælge et liniefag som

særlig studeret område. Musikbibliotekskundskab eller emner med stærk tilknytning til dette område blev altid udbudt – men stadig med opdelingen mellem de forskellige fagområder som beskrevet ovenfor. Der skulle udarbejdes en skriftlig hovedopgave inden for liniefaget, som endvidere blev afsluttet med en mundtlig eksamen. Liniefagsundervisningen omfattede i alt 45 lektioner, evt. kunne også en studierejse indgå.

Ser man på musik-liniefagernes udvikling fra 1971 og videre frem, falder det i øjnene, at emnerne de første år typisk var "Musikbiblioteket, dets opbygning og drift", udbudt inden for AV-fagområdet. Senere slår mere musikfaglige emner igennem, sikkert et resultat af de fagencyklopædiske musikkurser, med emner som "Opera", "Jazz", "Det moderne gennembrud" samt "Dansk ryt-misk musik". Samarbejde med andre fagområder ses fra slutningen af 70'erne i liniefag som "Musikarbejde for børn og unge" (sammen med Børnebibliotekskundskab), "Musik og samfund" (sammen med Fagencyklopædi, Samfundsfag), "Musikkatalogisering og -klassifikation" (sammen med Katalogiserings- og klassifikationsområderne). Hovedopgaverne spredte sig emnemæssigt ret bredt mellem disse liniefag, og et ganske betydeligt udvalg af dem blev vurderet så positivt, at de blev udgivet i skolens skriftserier.

Det var altså muligt for en biblioteksstuderende på sektion I (folkebibliotekslinien) at studere emnet Musikbibliotekskundskab i sammenlagt 150 lektioner, fordelt på AV (15 lektioner, eksamensfrit), Fagencyklopædi (90 lektioner, eksamen eller afløsningsopgave, men valgfag, hvorfor optagelse ikke kunne garanteres) samt liniefag (45 lektioner, hovedopgave + mundtlig eksamen, optagelse blev normalt gennemført). Hertil kan føjes et mindre antal lektioner med anknytning til musikbibliotekskundskab inden for andre fagområder.

Samtidigt pågik der en stadig argumentation for at samle al denne undervisning under et fagområde, betitlet musikbibliotekskundskab. Musikbiblioteker blev jo i løbet af 1970'erne etableret ved de fleste større biblioteker i Danmark, om end de ikke var lovfæstede som børnebibliotekerne. Lærermæssigt fandtes der ved skolen i København en fast stilling; hertil kom i årene 1973 – 1979 yder-

ligere en stilling på halv tid. I disse år var lærersituationen tilfredsstillende, men den fagmæssige opsplitning var fortsat et problem.

Lærebogsmateriale

Et fælles problem for mange af fagene var, at der savnedes biblioteksrelevant undervisningsmateriale, og dette var måske i særlig grad mærkbart inden for musikområdet. Her blev den fagmæssige opsplitning endnu mere tydelig. Et eksempel herpå er kompendiematerialet i musikbiblioteksarbejde som blev udarbejdet til undervisningen inden for AV-området. Heri fandtes bl.a. et ret stort afsnit om diskografier, d.v.s. bibliografier over indspilninger – såvel undervisningen som dette undervisningsmateriale burde selvfølgelig sammenlægges med den musikbibliografiske undervisning, som var placeret i det valgfri fag i Fagencyklopædi. Og flere lignende eksempler kan nævnes. Under alle omstændigheder blev det en betragtelig arbejdsbyrde såvel at udarbejde undervisningsmateriale som stadig at holde det ajourført. Den globalisering af musiklivet, som satte i gang i 70'erne og stadig pågår, satte stærke spor i produktionen af fonogrammer og i udviklingen af den faglig/videnskabelige musiklitteratur inklusive referencelitteraturen. Dette betød nødvendigvis årlige revisioner af undervisningsmaterialet, af hvilket især kompendierne som blev anvendt på de valgfri musikkurser under fagencyklopædien blev ganske omfattende. Her fandtes ud over annoterede fortegnelser over de forskellige typer håndbøger og bibliografier også musikhistoriske oversigter med beskrivelser af musikalske genrer og stilarter, samt oversigter over musiklivets organisationer.

I 1979 udkom *Håndbog i Musikbiblioteksarbejde* på Bibliotekscentralens Forlag. Bogen, der var tænkt både som håndbog for folk, der beskæftiger sig med musikbiblioteksarbejde og som lærebog for biblioteksstuderende, havde en ganske lang tilblivelseshistorie. Det var på Dansk Musikbiblioteksforenings generalforsamling i 1973 at ideen om en sådan håndbog fremkom. En redaktionskomité blev nedsat,⁸ som udarbejdede en betænkning med en synopsis for bogen, dateret juli 1976. Bogen, som blev disponeret efter arbejdsprocesser, tilsigtede stor alsidighed, og skulle dække alle biblioteks- og

materialetyper. Forfatterlisten blev lang, omfattende i alt 36 personer, af hvilke 20 var bibliotekarer ved folkebiblioteker. Dette gjorde naturligvis ikke udarbejdelsen og det redaktionelle arbejde lettere, og når bogen fik en noget blandet modtagelse med ord som "ukritisk" og "beskrivende", skyldes dette vel især at der burde have været én ansvarshavende redaktør – og ikke fem. Men visse afsnit i bogen, f.eks. om materialer, referencearbejde samt planlægning og indretning af lokaler, kom til udmærket anvendelse i den bibliotekariske uddannelse.

Udvikling af kursusvirksomheden i musikbibliotekskundskab

Siden 1969, da en fast lærer i musikbibliotekskundskab blev ansat på Danmarks Biblioteksskole, har skolen anvendt mange ressourcer på kursusvirksomheden inden for området. Som omtalt ovenfor lagde man ganske flot ud i 1969 med det første 3-måneders kursus i musikkundskab; 1971-72 stod et lignende på programmet igen, men denne gang udvidet til 4 måneder (1 + 3 mdr.), og allerede september-november 1973 løb det næste 3-måneders kursus af stabelen. Efterfølgende lange musikkurser fandt sted i 1976 (3 mdr.) samt i 1980, 1985 og 1990 – disse tre sidste dog af 2 måneders varighed. Disse kurser må anses for at være flagskibene blandt musikkurserne, især på grund af deres emnemæssige mangfoldighed – om end de ikke levede op til Preben Kirkegaards oprindelige intentioner, nemlig i lighed med 3-måneders kurserne i børnebiblioteksarbejde at blive forudsætning for at få stilling som musikbibliotekar. Trods dette kan det i dag konstateres, at langt størsteparten af danske musikbibliotekarer frem til midten af 1980'erne deltog i kurserne.

Det er inden for tilrettelæggelsen af kursusvirksomheden man tydeligst ser det nære samarbejde mellem biblioteksskolen og de praktiserende musikbibliotekarer rundt om i landet, repræsenterede gennem Dansk Musikbiblioteksforening og Faggruppen for musikbibliotekarer. Ovenfor er beskrevet hvordan de tidligste kurser i 1960 og 1965 blev organiserede i et sådant samarbejde, og efter oprettelsen af den faste lærerstilling i 1969 blev informationsudbyttet og diskussionerne mellem skolen og disse to faglige foreninger end-

nu mere intensivt. Initiativet til nye kursusformer og -emner kom ofte fra foreningerne, som for øvrigt selv fra midten af 70'erne arrangerede kortere kurser og temadage. Eksempler på sådanne er kassettekurserne af 1-2 dages varighed, som fra starten blev afholdt på Sostrup slot på Djursland, og som for øvrigt blev meget populære.

Men også på biblioteksskolen blev der fra begyndelsen af 1970'erne arrangeret mange kortere musikkurser, à 1-2 ugers varighed. Her ses den samme udvikling som inden for liniefagene: de første år var disse kurser koncentrerede omkring arbejdet med de ikke-boglige materialer, siden ses kurser om bestemte musikgenrer (jazz, beat, folkemusik, klassisk musik, musik for børn), men også en del katalogiserings- og klassifikationskurser, edb-kurser m.fl. Samarbejde mellem fagområder resulterede i 1980'erne i store tværfaglige kurser som "80'ernes ungdomskultur og bibliotekerne", "Kulturindustri/massekultur" og "Temaer i europæisk kultur- og idéhistorie", i hvilke musikken fandt sin helt naturlige plads. I denne sammenhæng skal også peges på kurser som "Kulturpolitik og musik i lokalsamfundet" og tilsvarende, som kom til i et samarbejde mellem musiklæreren og fagområdet "Bibliotekssociologi og kulturformidling", hvor man diskuterede musikbibliotekets betydning i et lokalsamfund, i forhold til den førte kulturpolitik og til musiklivet i øvrigt. Sådanne og tilsvarende kurser blev undertiden placeret ude i landet, som internatkursus i en bestemt by, hvilket gav mulighed for en virkelighedsnær kontakt med lokale politikere, musikfolk og bibliotekarer.

Endelig gav den diskussion, der som tidligere nævnt bestandigt blev ført - specielt under de lange musikkurser - om niveauet for musikbibliotekarers musikteoretiske viden, sig også udslag i de kortere musikkurser. I slutningen af 1979 fik skolen et brev fra Dansk Musikbiblioteksforening, hvori man foreslog udarbejdelse af et lærebogsmateriale i musikteori/musikterminologi, evt. i samarbejde med en konservatorielærer, og specielt beregnet for biblioteksstuderende og bibliotekarer. Behovet for et sådant lærebogsmateriale var allerede da tydeligt, såvel ved de fagencyklopædiske kurser og liniefag som ved videreuddannelsen. Efter en forsinkelse gennem-

førtes fra 1982 årlige 1-uges kurser i musikalier, musikterminologi og instrumentlære, og undervisningsmateriale fra disse kurser resulterede i et modulopbygget lærebogsmateriale "Musiklære for bibliotekarer".

Konkluderende kan man sige, at udviklingen af den ovenfor beskrevne kursusvirksomhed i musikbibliotekskundskab på mange måder videreførte Preben Kirkegaards oprindelige intentioner med ganske megen vægt på musikhistoriske og musikteoretiske emner. Genremæssigt skete der en udvidelse, med inddragelse af populærmusikken og musik fra andre kulturer, og specielt fra 1980'erne blev musikken og musikbibliotekerne placeret i et samfundsmæssigt og kulturelt samspil, som modsvarede udviklingen af musikhistorie-skrivningen i øvrigt.⁹ – En nærmere granskning af kurserne 1980-1990 viser to tydelige tendenser: for det første krympede de lange musikkurser i antal (5-års intervaller) og i længde (fra 3 til 2 måneder), og for det andet mindskedes antallet af gæstelærere (i mange tilfælde specialister) udefra. Forklaringen på dette er, dels at vikargodtgørelsen til kursusdeltagerne blev indstillet fra 1979 (på grund af budgetreduktion), dels at der fra begyndelsen af 1980'erne fandtes en vejledende regel om, at kun 30 % af lærerkræfterne til kurserne måtte hentes uden for biblioteksskolen. Dette ramte især de lange musikkurser hårdt. Trods dette viser en samlet oversigt over alle biblioteksskolens musikkurser (inkl. kurser, hvor musik indgik som en vigtig bestanddel), at der i perioden 1973-1990 gennemsnitlig blev tilbudt 9 ugers musikkursus pr. år, hvilket må siges at være et ganske stort antal.

Internationale aspekter

I 1951 blev den internationale musikbiblioteksforening AIBM (Association Internationale des Bibliothèques Musicales) dannet i Paris, under UNESCOs auspicer. Det var med henblik på at lette samarbejdet mellem musikbiblioteker i forskellige lande og for at opnå en større kontaktflade, at foreningen blev dannet, og Danmark blev tidligt medlem af denne.¹⁰ AIBM's struktur udgøres af kommissioner for større bibliografiske projekter, for de forskellige bibliotekstyper (folke-, forsknings-, konservatorie- og radiobiblioteker

m.fl.) og for bestemte biblioteksfunktioner (bibliografisk forskning, katalogisering og klassifikation). Som eksempel på en nyere kommission kan nævnes Uddannelseskommissionen (Commission for Education and Training), som blev dannet i 1975 ved årsmødet i Montreal med Don L. Roberts fra University of Illinois som præsident og undertegnede som vicepræsident. En af kommissionens vigtigste opgaver var at forsøge at opstille retningslinier for en musikbibliotekars kvalifikationer, og ved de følgende årsmøder blev forskellige landes uddannelse og ønskemål belyst. I 1980 blev udkastet til "Qualifications for Music Librarians" klart, og i en svensk oversættelse blev det præsenteret og diskuteret ved det 3. Nordiske musikbiblioteksmøde maj 1981 i Stockholm og Mariehamn (Ålandsøerne).¹¹ Mange af punkterne i udkastet modsvarede helt de danske og svenske synspunkter, men to punkter afstedkom megen debat:

- (1) En musikbibliotekarie måste ha förmåga att läsa noter och analysera musik
- (2) Utbildningen bör omfatta elementär färdighet på åtminstone ett musikinstrument

Ad (1) Hvordan skal ordet "musik" defineres – er det nodematerialet eller musikken de skal analysere? Et vist elementært kendskab til musikanalyse bør musikbibliotekaren have, men niveauet af denne viden er afhængig af den bibliotekstype, man arbejder ved. Ad (2) Kan det være meningen at en biblioteksskole skal tilbyde instrumentalundervisning? Ved mødet var der en overvejende stemning for at kravet skulle fjernes. Mødet kunne i øvrigt konkluderende enes om følgende krav til kvalifikationer:

En musikbibliotekarie skall ha:

- utbildning i praktiskt biblioteksarbete med hänsyn till musikbiblioteksverksamhet
- kunskaper i musikens historia och olika musikgenrer
- administrativa färdigheter

Ny dansk bibliotekaruddannelse

Fra september 1985 startede en helt ny dansk bibliotekaruddannelse, ofte kaldet 'fællesuddannelsen', idet den hidtidige sektion I (folkebibliotekerne) og sektion II (forskningsbibliotekerne) blev slået sammen til en fælles uddannelse for bibliotekarer. Dette var det foreløbige sluttrin i en udvikling, som startede allerede i begyndelsen af 1970'erne, hvor et kulturministerielt nedsat udvalg afgav en betænkning om de bibliotekariske uddannelser,¹² og hvor man allerede dengang pegede på en fællesuddannelse – men der gik altså 12 år, før en sådan blev en realitet. I planlægningen af uddannelsen ønskede man bl.a. at sikre, at den fik et bredt erhvervssigte, at den gav mulighed for at specialisere sig, samt at uddannelsen blev mere studiepræget, tværfaglig og metodisk. Hvilken plads fik musikbibliotekskundskaben nu i uddannelsen?

Overordnet blev det bestemt, at intet fag skulle op- eller nedprioriteres i den nye uddannelse, d.v.s. at fagenes timetal skulle modsvare et vejet gennemsnit af timetallene på den hidtidige sektion I og II. For faget musik betød dette et timetal som blev lidt lavere end det hidtidige på sektion I (hvor musikken havde haft bedre vilkår end på sektion II). Samtidig skete der dog en meget positiv ting, nemlig at delingen mellem bogligt og ikke-bogligt materiale forsvandt. Dette skete i forbindelse med en sammenlægning af fagområderne "Audiovisuelle materialer" og "Bogvæsen", hvor det blev besluttet at den hidtidige AV-musikdel skulle integreres i musikkurserne under Fagencyklopædi, Humaniora – dette lykkedes altså efter mere end 10 års diskussioner.

Den nye uddannelse var 4-årig, opdelt i 8 semestre, af hvilke de 4 første var fælles for alle, mens der fra 5. semester var mulighed for at vælge og specialisere sig – men også her fandtes fælles forløb.

I det samlede uddannelsesforløb fandtes musikbibliotekskundskaben på 4. semester som et 60-timers kursus i "Materialevalg og -formidling" – endvidere var musik repræsenteret i et tværfagligt kursus i Kultur- og idéhistorie. Fra 5. semester indgik musik i 2 seminarrækker, som var tilvalgsundervisning: "Humaniora med hovedvægt på andre medier og deres anvendelse" (52 timer) samt "Humanistisk information med særligt henblik på æstetiske medi-

er” (20 timer). Endelig var 8. semester viet udarbejdelse af en hovedopgave, hvis emne kunne ligge inden for musikområdet.

Trods en betydelig bedre struktur i uddannelsen løste den ikke problemet med at integrere et konkret musikfagligt uddannelsesforløb – der foregik stadig en løbende debat om dette. I denne forbindelse er det interessant at se lidt på et forsøg med en variantuddannelse i musikbiblioteksarbejde, som i årene 1984-86 blev etableret på den svenske biblioteksskole i Borås.

Denne variantuddannelse blev tilrettelagt i et samarbejde mellem Högskolan i Borås og den musikvidenskabelige institution ved Göteborgs Universitet. Forløbet af uddannelsen blev, at man indledte med delkurset musikteori (1 point) ved universitetet. Derefter fulgte de studerende det første studieår på grunduddannelsen i Borås. – I det andet studieår fulgte de studerende 40-point-kurset i musikvidenskab ved universitetet. Dette kursus gav kundskaber om musik som samfunds- og kunstforeteelse, musikkens historie, rolle og funktion, inkl. europæisk og svensk folkemusik, andre ikke-europæiske kulturers musik samt den vestlige verdens populærmusikformer. Videre fik man færdigheder i musikteoretiske elementer som er nødvendige for at analysere, forstå og opleve musik, og endelig indgik oversigter om musikproduktion og -konsumtion og kulturpolitik. Den afsluttende mindre skriftlige opgave skulle have forbindelse til musikbiblioteksvirksomhed. – Endelig skulle de studerende det tredje studieår følge 3. og 4. semester på den almen uddannelse i Borås, hvor man kunne vælge mellem to studieretninger: kultur/information eller information/dokumentation. Her skulle også udarbejdes et større speciale.

Forsøgsuddannelsen blev gennemført for to årgange: 1984/85 og 1985/86, med fem studerende for hver årgang. Derefter blev den nedlagt, tilsyneladende uden nogen nærmere begrundelse. Problemet ved uddannelsesforløbet var især, at man under det tredje studieår i Borås ikke tog hensyn til de musikvidenskabelige kundskaber, som de studerende havde tilegnet sig under det 2. studieår. Men forsøget var spændende, og burde have ført til en fra biblioteksskolens side mere bevidst holdning til emnet musikbibliotekskundskab. – Et tilsvarende samarbejde mellem biblioteksskolen og

musikvidenskabeligt institut eller musikkonservatoriet var også blevet drøftet i Danmark, men blev aldrig realiseret, kun i form af inddragning af universitets- og konservatorielærere ved biblioteksskolens kursusvirksomhed i musik. Fordelen ved den svenske uddannelse var dog helt tydeligt, at det som oftest blev folk med en universitetsgrad i musikvidenskab, som efter afsluttet bibliotekaruddannelse blev musikbibliotekarer.

Konkluderende må det konstateres, at musikbibliotekskundskaben fik betydeligt bedre forhold i den nye danske fællesuddannelse. Det blev i højere grad muligt at skabe et sammenhængende undervisningsforløb, ikke mindst takket være sammenlægningen af AV og Fagencyklopædi: Humaniora, og i de forskellige tværfaglige forløb fandt musikken sin naturlige plads. Dette syntes specielt tydeligt i det kulturhistoriske kursus på 4. semester, hvor ganske komplicerede ændringer i musikalske stilarter kunne tydeliggøres via belysning af tilsvarende ændringer i samfundsforhold og forandringer i andre kunstneriske udtryksformer.

Nye nordiske tiltag

Nordisk samarbejde inden for musikbiblioteksområdet startede ganske tidligt og manifesterede sig i to typer: egentlige uddannelseskurser med kurserne i Bergen 1962 og 1965, som er omtalt ovenfor, samt nordiske musikbiblioteksmøder – i ét tilfælde kaldet nordisk AIBM-konference – som blev initierede af de nordiske AIBM-sektioner. Af disse blev der afholdt i alt 4 frem til midten af 1980'erne: 1968 i Lund og København, 1971 på Hindsgavl (Fyn), 1981 i Stockholm og Mariehamn, samt det fjerde møde 1985 i Trondheim. Det var ved dette sidstnævnte møde at ideen om en genoplivning af 60'ernes nordiske kurser blev diskuteret og vakte stor tilslutning.

Herefter begyndte det hårde og seje arbejde, dels med at udforme et tema og en detaljeret plan, dels – og ikke mindst – at skabe en økonomisk baggrund for kurset. Undertegnede, som blev ansvarlig for hele projektet, fik en meget positiv støtte fra rektorerne for de nordiske biblioteksskoler, og via denne blev kurset finansieret af NORDFOLK og NORDINFO, som hver bevilgede 60.000

danske kroner. Efter forslaget i Trondheim skulle den musikvidenskabelige institution ved Göteborgs universitet være hjemsted for kurset – ikke mindst på grund af institutionens medvirken ved den musikbibliotekariske forsøgsuddannelse i Borås, som er beskrevet i det foregående – og såvel institutionen som ikke mindst professor Jan Ling var yderst positive, og et samarbejde blev aftalt.

Kurset blev tilrettelagt af en kursuskomité, hvis medlemmer blev udpeget af de nordiske AIBM-sektioner – 2 fra hvert land, fra Island dog kun 1 – og i løbet af foråret 1988 blev den detaljerede plan for kurset lagt, bygget op omkring det overordnede tema ”Problemer omkring produktion og formidling af ny nordisk musik”; der blev taget kontakt med foredragsholdere, indrykket annoncer i nordiske bibliotekstidsskrifter m.m. Størsteparten af det praktiske arbejde blev dog varetaget af arrangementskomiteen i Göteborg, som bestod af musikforsker og bibliotekar Laila Barkefors, som repræsenterede den musikvidenskabelige institution, samt undertegnede.

Kurset fandt sted i ugen 7.-11. november i Ågrenska Villan, som tilhørte Göteborgs universitet, med 42 deltagere fra alle nordiske lande, af disse 22 fra folkebiblioteker og 20 fra videnskabelige eller specialbiblioteker. Hver dag havde sit klart definerede indhold i forhold til det overordnede tema; foredragsholderne repræsenterede i øvrigt også de fem nordiske lande. Og det var ikke blot forelæsnings- men også levende musik, paneldiskussioner samt en musikalsk happening, som indgik i kursusplanen. Som der i øvrigt var stor tilfredshed med – et citat fra en omtale af kurset i *Bibliotek 70*: ”For det var et væsentligt og inspirerende kursus med appel til alle os musikformidlere, som alt for ofte lider af berøringsangst over for den ”svære” og ”uforståelige” moderne musik”.¹³

I en ganske fyldig rapport om kurset¹⁴ beskrives hele forløbet samt det forberedende arbejde, herunder ikke mindst alle problemerne omkring økonomien. Ved kursets afslutning var det glædeligt at konstatere, at alle var interesserede i en fortsættelse af sådanne kurser – de følgende fandt sted i Finland oktober 1992 omkring temaet ”Rock och jazz i nordiska folkbibliotek: kulturella, sociologiska och praktiska aspekter” og i Norge maj 1997 med temaet ”Folkemusikk i Norden”.

Den akademiske musikbibliotekar

Den 29. marts 2000 blev Danmarks Biblioteksskole en højere uddannelsesinstitution, fik altså universitetsstatus og dermed forpligtelse til forskning til højeste niveau inden for biblioteks- og informationsvidenskab. Da havde man allerede nogle år tidligere etableret en bacheloruddannelse og uddannelse til bibliotekar DB, som var en revision af fællesuddannelsen fra 1985. Bacheloruddannelsen blev 3-årig, og efter denne kan den studerende vælge enten at fortsætte yderligere 1/2 år (7. semester) i et såkaldt erhvervsrelateret projekt og da få erhvervskompetence til at arbejde som bibliotekar både i det offentlige og det private bibliotekssystem, eller søge ind på skolens 2-årige kandidatuddannelse og blive cand. scient. bibl. Hermed nåede biblioteksskolen det mål, som allerede Preben Kirkegaard stillede mod under sin rektortid. Men uddannelsen fik en noget blandet modtagelse: mens glæden var stor på biblioteksskolen og faktisk også i Bibliotekarforbundet, var mange bibliotekarer og især biblioteksledere skeptiske. Praktiktiden blev afskaffet i bacheloruddannelsen, hvilket mange var modstandere af, og desuden frygtede man at de fleste studerende ville vælge kandidatuddannelsen, som forlænger den tidligere uddannelse med et år – og en akademisk uddannelse kræver sikkert lønløft. – Men hvordan blev nu musikkens placering i denne uddannelse?

På de 2 første semestre findes ingen decideret undervisning i musik. Her introduceres bibliografi og informationsøgning, videre findes nye fag som videnskabssociologi og forskningsmetode. På 3.-4. semester findes et valgfag, som hedder Bruger- og mediestudier, og her udbydes musik som fag, hvor emner som musikinstitutioner, musiklivet og dets ressourcer, brugertypologi og bibliotekernes musikformidling behandles. På 4.-5. semester følger så et decideret informationsøgningskursus – også her er musik et valgfag – hvor man beskæftiger sig med musikkens genstands- og grænseområder, dens håndbøger, bibliografier og databaser, samt med forskellige klassifikationssystemer. På 5. semester findes videre valgfaget ”Informationsselektion i fag” – tidligere kaldet materialevalg – hvor musik kan vælges. Her kommer mere praktiske elementer ind, som materialevalgskilder, og hvad bibliotekerne skal lægge vægt på i de-

res bestandssammensætning af musikmaterialer. Endelig kan den studerende på 6. semester, hvor undervisningen er mere tværfaglig, vælge musik som biblioteks- og informationsvidenskabeligt emne og skrive sin bacheloropgave inden for samme. – Formålet med det erhvervsrelaterede projekt på 7. semester er at de studerende skal afprøve deres teoretiske færdigheder på en praktisk virkelighed i BDI-sektoren. I semestret indgår seminarundervisning og vejledning med 25%, samt feltpraktik og projektopgave med 75%. Musikområdet kan komme ind her, f.eks. i form af et it-baseret produkt, et arrangement, en udstilling, eller udarbejdelse af en undersøgelse eller analyse af en problemstilling.

Og endelig findes musik nu også repræsenteret på kandidatuddannelsen: fra november 2002 udbydes en videreuddannelseslinie i *musik – interaktiv informationsformidling og vidensorganisation* med vægt på informationsformidlingsmæssige aspekter. Omfanget er ca. 120 undervisningstimer, svarende til ét semesters arbejde, og indholdsmæssigt behandles følgende emneområder:

- Musik som biblioteks- og informationsvidenskabeligt domæne
- Musik og kulturformidling i en digital tidsalder
- Musik som redskabsfag (musikteori, hørelære, nodelære)
- Vidensorganisation samt Informationsøgning og -formidling

Videreuddannelseslinien udbydes af Institut for Informationsstudier, hvorunder musikken er placeret og musyklæreren ansat. Selvom indholdet ser meget relevant ud, såvel her som i bacheloruddannelsen, virker det mærkeligt at musikken har fået denne placering, al den stund der findes et Institut for Kultur og Medier.

I en præsentation af instituttet for informationsstudier¹⁵ hedder det, at instituttet primært beskæftiger sig ”med det, vi tillader os at kalde kerneområdet i biblioteksfaget: informationsformidling”, og at det drejer sig om en sammensmeltning af de gamle fagområder bibliografi og referencearbejde, katalogisering og klassifikation, informationsformidlingsteori og fagdokumentation. Det fremgår vel ganske tydeligt, at det først og fremmest drejer sig om de informationsteknologiske aspekter. I præsentationen af instituttet for kultur

og medier ¹⁶ hedder det bl.a., at det har været oplagt at få samlet en bred mediemæssig ekspertise, og at man har fokus på både mediernes muligheder og på det indholdsmæssige. Inden for instituttet findes meget tværfagligt samarbejde, og som eksempel nævnes en seminarække om amerikansk kultur, der både indeholdt litteratur, musik og billedkunst. Instituttets forskningsprogram er bygget op omkring tre hovedtemaer: bibliotek og brugere, bibliotek og medier samt kulturplanlægning og kulturformidling. – For undertegnede virker det fuldstændig indlysende, at musikken hører hjemme under dette institut.

Musikbiblioteks-obligatorium

Den 1. juli 2000 trådte en ny bibliotekslov i kraft¹⁷ med hvilken man ville realisere et udvidet biblioteksbegreb. Dette ses allerede i lovens §1: "Folkebibliotekernes formål er at fremme oplysning, uddannelse og kulturel aktivitet ved at stille bøger, tidsskrifter, lydbøger og andre egnede materialer til rådighed såsom musikbærende materialer og elektroniske informationsressourcer, herunder Internet og multimedier". Med denne nye lovtekst afsluttedes næsten 20 års kamp for at gøre musikbiblioteker obligatoriske, nu blev musikbærende materialer sidestillet med bøger, og lovteksten gør også udlån af alle de nævnte materialer obligatorisk.

Det nye obligatorium betød, at mange, først og fremmest mindre, folkebiblioteker blev tvunget til at opbygge musiksamlinger – ifølge lovteksten med 1.1.2003 som seneste frist for udlån – samt at mange bibliotekarer måtte skaffe sig en kompetence inden for området.

Afslutning

Hvordan tegner fremtiden sig nu for musikbiblioteket og for uddannelsen? Vil det være muligt at integrere musiksamlingerne så meget i folkebiblioteket, at de ikke længere afgrænses som en særlig afdeling, som er bemanded med specielt uddannet personale – og er det denne udvikling musikbibliotekarerne i dag ønsker? Sikkert er i hvert fald, at musikbærende materialer vil indgå i alle danske bibliotekssystemer, og at dette vil kræve en ganske omfattende ind-

sats på den bibliotekariske uddannelse, hvis obligatoriet skal fungere. Her kan det være interessant med en kort beskrivelse af et kompetenceudviklingsprojekt, som biblioteksskolen har iværksat. Her gav man bibliotekarer – og inden for musikken blev det de lidt ældre erfarne musikbibliotekarer – en uddannelse til såkaldte 'trænere'. Meningen var at disse, efter denne uddannelse, skal fungere som rådgivere, konsulenter og undervisere for biblioteker, som skal opbygge musiksamlinger. Hele landet blev inddelt i 4 regioner, hvor region 1 består af Københavns og Frederiksberg kommuner samt tilsvarende amter. Til denne region er knyttet 13 trænere, af hvilke 4 er musikbibliotekarer – altså en ganske kraftig satsning på musikken.

Men hvilke krav vil brugerne stille til musiksamlingerne og bibliotekets service? Kirsten Voss skriver i en artikel fra 2000¹⁸ om en udvidelse af musikbiblioteksbegrebet og mener hermed den kraftige og hurtige udvikling af musikindustrien – hvilke medier skal der satses på? Skal bibliotekaren som nye arbejdsfunktioner f.eks. kunne anbefale den bedste database til udskrift af noder via internettet? Og hvordan skal bibliotekerne i øvrigt forholde sig til al den musik som kan fås via nettet?

Det 'klassiske' musikbibliotek som det kendes fra starten i 60'erne frem til 80'erne har ændret sig betydeligt. Dengang stod selve musikoplevelsen i centrum, via bredden og kvaliteten i samlingerne, i dag spiller hele informationssiden en lige så væsentlig rolle, vil mange sige. Bibliotekarerne skal kunne rådgive på hele medieområdet, og i denne forbindelse er også en ophavsretlig viden absolut nødvendig. Men alt dette forudsætter fortsat en viden om musik som fag: musikterminologi, stil- og genrelære, den musikhistoriske baggrund. Og som tidligere vil det fortsat være den bibliotekariske kompetence, som bestemmer service-niveauet på biblioteket – personlig er jeg ikke i tvivl om, at behovet for den 'klassiske' musikservice stadig vil være til stede.

Det er altså store krav der stilles til uddannelsen. Hidtil har de lærere, som har varetaget musikundervisningen på biblioteksskolen, haft en bibliotekarisk uddannelse og erfaring, men også i nogle tilfælde en akademisk uddannelse. Der vil blive stillet store biblioteks-

faglige krav til kommende nye lærere, som jo er akademikere, men også krav om et højt niveau i deres eget fag. Her indtager musikken måske en særlig plads, for mens bibliotekerne inden for de fleste videnskabsområder skal anskaffe litteraturen om disse, findes der inden for musikken også selve *værket*, som er genstand for beskrivelse. Nemlig i form af fonogrammet, som gengiver det klingende forløb, og i form af musikalierne, som er en nødvendig forudsætning for fremførelse af megen musik. Med baggrund heri bliver benytternes krav og forventninger til bibliotekernes service inden for musikområdet større, hvorfor der også kræves en ganske omfattende musikfaglig viden af bibliotekarerne. Og kan denne ikke skaffes via den bibliotekariske uddannelse, må den skaffes på anden vis.

Endelig skal jeg som en yderligere begrundelse for dette synspunkt pege på de øgede ansættelsesmuligheder for nyuddannede bibliotekarer med musikkompetence. Eksempelvis kan nævnes musikinformationscentre, musikforlag, pladeselskaber, biblioteker knyttet til radio- og tv-stationer, samt biblioteker knyttet til koncert- og operahuse. Sidstnævnte har tidligere ofte haft uddannede musikere til at varetage biblioteksfunktioner, men en del har i dag indset nytten af at ansætte faguddannede bibliotekarer med musikkompetence.

NOTER

1. Helge Jensen 1957.
2. For yderligere information henvises til Jørn Godrum Bech, 2003.
3. Kurset er refereret af Leo Alster i: *Bibliotekaren*, 1955, s. 92-93.
4. For yderligere information om den tyske specialuddannelse henvises til Anette Brandt, 1961.
5. For yderligere information henvises til Bent Christiansen, 1992.
6. I planlægningsgruppen indgik i øvrigt: Erling Winkel, Statsbiblioteket; Sven Lunn, Det Kongelige Bibliotek; Helge Albrecht, Gladsaxe bibliotek; Karen Dela og Viggo Bredsdorff, begge Danmarks Biblioteksskole; samt undertegnede Bent Christiansen, Lyngby-Taarbæk kommunes biblioteker.
7. Lov nr. 171 af 27.maj 1964 om folkebiblioteker m.v.
8. Den oprindelige komité bestod af Svend Bruhns samt undertegnede, begge ass. fagledere ved biblioteksskolen, videre af musikforlægger Dan Fog, afdelingsbibliotekar Bodil Foss, bibliotekskonsulent Anna Johansen og cand.mag.

Nanna Schiødt. Dan Fog udtrådte i marts 1974, og komiteen supplerede sig med musikbibliotekar Ove Bjørnum, der udtrådte juni 1974. September 1974 blev komiteen anerkendt som endelig redaktionskomité af musikbiblioteksforeningens bestyrelse.

9. Et eksempel på dette er Gyldendals Musikhistorie, som udkom 1982-84 i 4 bind med titlen: Den europæiske musikkulturs historie.
10. Erling Winkel fra Statsbiblioteket i Århus, initiativtager til Dansk Musikbiblioteksforening, tog allerede i slutningen af 1951 kontakt med Vladimir Fédorov fra Bibliothèque Nationale i Paris, AIBM's første generalsekretær.
11. Tredje nordiska musikbiblioteksmötet. Rapport 1981.
12. Betænkning 671, 1973.
13. Nils Hemmeth, 1989.
14. Bent Christiansen, 1989.
15. Biblioteksskolenyt, september 1999.
16. Biblioteksskolenyt, november 1999.
17. Lov nr. 340 af 17. maj 2000 om biblioteksvirksomhed.
18. Kirsten Voss, 2000.

KILDER

Publicerede kilder

- Albrecht, Helge: Hvordan skal vi planlægge musikbibliotekaruddannelsen? I: Bogens Verden, 1965, s. 529-532.
- Audio-visuelle Materialer i Folkebibliotekerne. Betænkning afgivet af det af biblioteksdirektøren den 1. december 1965 nedsatte udvalg. Bibliotekstilsynet, 1967.
- Bech, Jørn Godrum: Preben Kirkegaards diskotek. I: Musikbib, 2003, nr.1, s.10-11.
- Biblioteksskolenyt
September 1999, nr. 4, s. 6-10: Institut for informationsstudier.
November 1999, nr. 5, s. 6-10: Institut for kultur og medier. Interview med institutleder Claus Secher.
- Brandt, Anette: Musikbibliotekar-uddannelsen i Vesttyskland. I: Bibliotekaren, 1961, s. 41-45.
- Christiansen, Bent: Musiklære for bibliotekarer. Hefte 1-4 (1. Grundlæggende Musikteori. 2. Videregående Musikteori. 3. Instrumentlære. 4. Musikalietypologi). Danmarks Biblioteksskole, 1989.
- Christiansen, Bent: Nordisk kursus i musikbiblioteksarbejde. Göteborg 7.-11. november 1988. Rapport. Danmarks Biblioteksskole, 1989.
- Christiansen, Bent: ...med musiklivet i centrum. Om Erling Winkel, en pioner i dansk musikbiblioteksarbejde. I: Bibliotekshistorie 4, 1992, s.54-84.

- Dansk Musikbiblioteksforening – DAIBM: Håndbog i musikbiblioteksarbejde, redigeret af Svend Bruhns, Bent Christiansen, Bodil Foss, Anna Johansen og Nanna Schiødt. Bibliotekscentralens Forlag, 1979.
- De bibliotekariske uddannelser. 3 delbetænkninger. København, 1972.
- Hemmeth, Nils: Slå et slag for den svære musik! I: Bibliotek 70, 1989 (nr. 2), s. 64-65.
- Jensen, Helge: Grammofonpladeudlån. Erfaringer fra en studierejse. I: Bibliotekaren, 1957, s. 149-165.
- Lov nr. 171 af 27. maj 1964 om folkebiblioteker.
- Lov nr. 340 af 17. maj 2000 om biblioteksvirksomhed.
- Mörner, C.-G. Stellan: Att låna hem musik. I: Biblioteksbladet, 1948, s. 161-165.
- Statens offentliga utredningar 1969: 37. Utbildning för bibliotek, arkiv och informatik. Stockholm, Utbildningsdepartementet, 1969.
- Tredje nordiska musikbiblioteksmötet 13-16 maj 1981 i Stockholm och Mariehamn. Rapport. Red. Birgitte Horne Jensen. Stockholm: Svenska musikbiblioteksforeningen, Musikaliska akademiens bibliotek, 1981.
- Vind, Tine: Musik på biblioteker. København: Biblioteksstyrelsen, 2000. (Råd og vink fra Biblioteksstyrelsen, 5).
- Voss, Kirsten: Fremtidens musikbibliotek – visioner og skræmmebilleder. I: Musikbib, 2000, nr. 2, s.8-9.

Upublicerede kilder

Arkivalier

- Danmarks Biblioteksskole: Arkivalier for perioden 1969-1979. Arkivpakke nr. 68. Rigsarkivet.
- Dansk Musikbiblioteks Forenings Arkiv: Acc. Nr. 2002/119:
- Kps. 6A Nordiske kongresser og møder.
 - Kps. 8E Bestyrelsesmøder 1991-1999.
 - Kps. 10D+E Korrespondance 1985-1996 + 1997-1999.
 - Kps. 16D Korrespondance 1950-1979.

Interview

- Preben Kirkegaard, tidl. rektor, Vemmetofte Kloster. 15. august 1998.
- Tine Vind, lektor, Danmarks Biblioteksskole. 6. marts 2001.
- Nils Hemmeth, musikbibliotekar, Holte musikbibliotek. 7. marts 2001.
- Klaus Lyngbye, organist, cand.phil., Nærum. 27. oktober 2003.